

SAKSBEHANDLER
Sissel Ramstad Skoglund
Hege Sejnæs Eilertsen

VÅR DATO
08.03.2024

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

VÅR REF.
21/06198-8

DERES REF.

DERES DATO

Trondheim kommune
Postboks 2300 Torgarden
7004 TRONDHEIM

Nytt museum for kunst og form - Riksantikvarens tilbakemelding etter workshop

Vi viser til brev fra Link arkitektur datert 14.2.2024 der de ber om Riksantikvarens syn på premisser for utbygging nært Trondheim kunstmuseum (TKM) og Nordenfjeldske kunstindustrimuseum (NKIM) for å kunne videreføre bruken av dagens museumsbygg. Vi viser også til workshop 9.2.2024 og til brev fra PwC med skisser som viser en mulig fordeling av areal og volum på nærliggende tomter, med utgangspunkt i diskusjoner på workshop.

Riksantikvaren uttaler seg her kun som kulturmiljømyndighet for "Middelalderbyen Trondheim", Nidaros domkirke og Erkebispegården med tilhørende kulturmiljø.

- Området rundt Nidaros domkirke er et av de viktigste kulturmiljøene i Norge. Det inneholder kulturminner fra ulike tider, både automatisk fredete kulturminner og flere bygninger av nasjonal verdi.
- Det er viktig å ivareta domkirkens og Erkebispegårdens integritet, samt opplevelsen av det helhetlige kulturmiljøet.
- De arkeologiske kulturminnene er en ikke-fornybar ressurs og representerer en betydelig kildeverdi og kunnskapsressurs for framtidige generasjoner. Inngrep i kulturlag må begrenses.
- Eventuell utbygging må ta hensyn til de kulturminnene som finnes i nærområdene.
- Vi mener at det finnes muligheter for utbygging både i nærheten av Trondheim kunstmuseum og Nordenfjeldske kunstindustrimuseum. Disse muligheten er redegjort for i brevet.

Tidligere uttalelser

Riksantikvaren har gitt skriftlige innspill i denne saken ved to tidligere anledninger: i forbindelse med mulighetsstudien for tomtevalg i 2021 og i forbindelse med konseptvalgutredningen i 2023. Vi har blant annet uttalt at en samlokalisering av museene ved TKM med utgangspunkt i det definerte arealbehovet ikke er forenlig med kulturmiljøverdiene i området. En slik utbygging vil føre til for store inngrep i automatisk fredete kulturlag og en for massiv fortetting nært domkirken og Erkebispegården. Vi har imidlertid også blitt presentert for andre alternativer, som vi i 2023 åpnet for å se nærmere på.

Vi har sett at utbygging vil kunne føre til store inngrep i automatisk fredete arkeologiske kulturminner. Vi ser også at samfunnsverdien ved tiltakene kan være stor. Særlig har muligheten for videre bruk av kulturhistorisk viktige museumsbygg og eventuell klimagevinst vært tungtveiende.

Vi mener at det finnes muligheter for utbygging både i nærheten av TKM og NKIM. Det er viktig å påpeke at eventuelle utbygginger må ta hensyn til de kulturminnene som finnes i nærområdene. Området rundt Nidarosdomen er et av de viktigste kulturmiljøene i Norge. Det har stor tidsdybde, og omfatter både automatisk fredete kulturminner og flere bygninger av nasjonal verdi.

Ny utredning og ønske om innspill fra Riksantikvaren

I mars 2022 fattet bystyret følgende vedtak: "Bystyret ber om at det gjøres en reell utredning og vurdering av 0+-alternativet, med utgangspunkt i ulike alternativer til 0+-løsninger som er lansert, og spesielt "Trondheimsmodellen". Det forutsettes at handlingsrommet belyses i samarbeid med antikvariske myndigheter. Dette må omfatte andre og bedre tilpassede løsninger enn de som er foreslått tidligere."

Etter at konseptvalgutredningen (KVU) var ferdigstilt vedtok Trondheim bystyre at det vil være hensiktsmessig å gjennomføre en grundigere utredning av konseptene K3 og K5, eventuelt med supplerende areal i et nærliggende bygg.

For å følge opp bystyrets vedtak har det vært gjennomført fire workshops med antikvariske myndigheter i 2023 og 2024. Etter siste workshop 9.2.2024 er antikvariske myndigheter bedt om å komme med en tilbakemelding om sentrale premisser for utbygging knyttet til nåværende museumsbygg med tanke på akseptabelt utgravingsareal, utbyggingsareal over bakken, siktlinjer og byggehøyder.

Riksantikvarens innspill

I vårt innspill tar vi utgangspunkt i de aktuelle utbyggingsområdene som har vært diskutert og illustrert etter siste workshop 9.2.24. Her presenterer vi vårt syn på handlingsrommet for utbygging over og under bakken. Vårt innspill nedenfor handler kun om hvilke arealer og volumer av automatisk fredete kulturminner vi ser på som mulig å vurdere dispensasjon for, og hva som utgjør handlingsrommet for utbygging over bakken. Våre vurderinger tar ikke utgangspunkt i museets konkrete arealbehov. Summen av handlingsrommet på hvert sted kan vurderes inn i ulike kombinasjoner, uavhengig av konseptene fra KVU.

Vi har ikke grunnlag for å vurdere mulige indirekte konsekvenser en utbygging vil kunne få på automatisk fredete kulturlag i tilgrensende områder. Dette kan være setningsskader, rystelsesskader, endrede miljøforhold eller endret grunnvannstand som kan påvirke muligheten for langtidsbevaring. Vi gjør oppmerksom på at slike forhold må avklares ved en eventuell framtidig dispensasjonsbehandling av utbygging som skissert over. Vi tar forbehold om disse usikkerhetene.

Områder ved Trondheim kunstmuseum (TKM)

TKM ligger i et svært verdifullt og sårbart kulturmiljø som omfatter Nidaros domkirke, Erkebispegården, automatisk fredet bygrunn og flere verneverdige bygg. Fortetting av dette området er i utgangspunktet ikke ønskelig, men vi mener at et mellombygg mellom Bispeboligen og TKM kan aksepteres, dersom dette ivaretar åpenheten/siktlinjene mellom Prinsens gate og domkirken. Det forutsetter høyder som er lik eller lavere enn TKM og en byggelinje som ikke går ut over byggelinjen til TKMs søndre fasade.

I workshopene ble potensialet som ligger i ubebygde areal undersøkt. I tillegg til området mellom TKM og Bispeboligen er dette Bispeboligens hage og Kong Haakon VIIs plass. Til sammen utgjør dette et svært stort sammenhengende areal med automatisk fredete kulturlag som antas å være lite berørt av moderne ødeleggelser. I våre tidligere innspill har vi frarådet sammenhengende inngrep i grunnen i den størrelsesorden som hele dette arealet utgjør. Vi viser til tidligere innspill i forbindelse med mulighetsstudien for tomtevalg i 2021 og konseptvalgutredningen i 2023 for en beskrivelse av de arkeologiske verdiene i området og de forvaltningsprinsippene vi har lagt til grunn ved vår vurdering.

Vi har tidligere signalisert at kulturlagene i området direkte sør for TKM er viktig å bevare for framtiden. En eventuell utbygging under bakken må skje på den nordvestre delen av området, det vil si Bispeboligens hage, området mellom TKM og Bispeboligen samt eiendommen gnr. 400/90 (minus den østre avstikkeren). Innenfor eiendommen gnr. 400/8 vest for Waisenhuset og 400/88, 214 og 215 sør for TKM bør kulturlagene bevares.

Vi vurderer et nybygg vest for Waisenhuset som uheldig for opplevelsen og forståelsen av domkirken og Erkebispegården. Det vil også føre til en fortetting i en viktig del av byen. Området rundt domkirken er et av de viktigste kulturmiljøene i Norge, og domkirken og Erkebispegården henger tett sammen både historisk sett og i dag. De er noen av våre mest verdifulle bygninger fra middelalderen. Waisenhusets historie strekker seg også flere hundre år tilbake i tid, og har lenge hatt en tilknytning til miljøet ved domkirken og Katedralskolen. Deler av Waisenhuset ble også etter hvert benyttet som bolig for byggeleder for restaureringen av domkirken, og de siste tiårene har eiendommen vært eid av kirken og brukes i dag av menigheten. Vi opplyser om at Riksantikvaren har ansvar for sekretariatet for Kirkebevaringsfondet, og regjeringen har vedtatt at sekretariatet skal ha kontorlokaler i Waisenhuset.

Ved adkomst til området fra sør via Elgeseter bru og Prinsens gate fremstår domkirken, Erkebispegården og Waisenhuset alle som prominente bygg med nok luft rundt seg til at de har verdi både hver for seg og samlet. Å oppføre en konstruksjon vest for Waisenhuset som skal tjene som museumsbygg og ha verdier i seg selv for å tiltrekke seg besøkende, oppleves som en umulig balansegang med tanke på at det samtidig ikke skal endre eller skjule de eksisterende verdiene i det helt unike kulturmiljøet.

Samlet sett vurderer Riksantikvaren at utbygging over bakken i dette området kun kan omfatte et mellombygg mellom Bispeboligen og TKM.

Munkegata 2-4-6, Katedralskolegården

Deler av Katedralskolegården er blitt arkeologisk undersøkt i forbindelse med skoleutbyggingen. Det gjenstår et areal på grovt regnet 1500 kvm innenfor eiendommen gnr. 400/86 der vi antar at det fortsatt er urørte kulturminner i grunnen.

Kulturlagene representerer en kontinuerlig bruk av området fra eldre jernalder opp til moderne tid. Området befinner seg i et skjæringspunkt mellom ulike funksjonsområder i middelalderen: Byen, det kirkelige området og byens innmark.

Eiendommene Munkegata 2-4-6 er ikke arkeologisk undersøkt i moderne tid, men på 1800-tallet ble det ved flere anledninger gjort funn av murer og bygningsstein av sannsynlig middelaldersk opprinnelse i tilknytning til eiendommene Munkegata 2 og 4. Det finnes dermed et potensial for ruiner av middelalderske bygninger i Munkegata 2-4-6. Vi tillater sjelden at slike kulturminner fjernes. I tilfeller der middelalderruiner blir funnet under arkeologisk utgraving, blir de gjerne tilrettelagt for formidling på stedet. I Trondheim har vi flere eksempler på dette,

blant annet i Søndre gate 4 og Krabugata 2. Dersom Munkegata 2-4-6 skal bebygges er det viktig at dette gjennomføres på en måte som gjør at kulturlagene kan bevares, altså uten kjeller. Domkirkens nærområde er sårbart for fortetting og høye volumer som kan få negativ konsekvens både for domkirken og andre fredete bygninger. Bygging over bakken på eiendommene Munkegata 2-4-6 må gjennomføres uten at det får slik negativ innvirkning.

Oppsummert vurderer Riksantikvaren at handlingsrommet for utgraving i dette området er begrenset til Katedralskolens eiendom, gnr. 400/86. Handlingsrommet for bygging over bakken er begrenset til eiendommene Munkegata 2-4-6.

Nordenfjeldske kunstindustrimuseum/Rådhusparken

Det er diskutert om bakfløyen til Møllergården kan rives for å supplere det åpne arealet mellom NKIM og Rådhuset og slik muliggjøre en større tomt for tilbygg. Bakfløyen til Møllergården har kjeller, det vil si at kulturlagene under bygget allerede er fjernet. En liten del av bakgården er arkeologisk undersøkt, men det gjenstår et større areal som forventes å inneholde intakte kulturlag. Vi mener at det er mulig å vurdere dispensasjon for å grave ut arkeologiske kulturminner i dette området for å tilrettelegge for et funksjonelt tilbygg til NKIM.

Riksantikvaren ønsker samtidig å peke på muligheten til å bygge øst for Rådhuset, der det i dag er parkeringsplass. Dette har vært foreslått før, og vi har uttalt at et nybygg her som forholder seg til Rådhusets gesimslinje og parkeringsplassens østre avgrensning ikke vil føre til utilbørlig skjemming av Nidaros domkirke. Utgraving av den asfalterte delen av Rådhusparken kan på visse vilkår aksepteres.

Transportkulverter

Det er foreslått transportkulverter for å binde de ulike museumsområdene fysisk sammen. For å oppnå tilstrekkelig takhøyde og bredde for transport av kunst, må kulvertene bli svært dype. Dette medfører at store kulturlagsvolumer blir berørt, og som vi har påpekt tidligere representerer dette også en betydelig usikkerhet. Både i Bispegata og i Munkegata ligger det teknisk infrastruktur – hovedføringer for vann og avløp. For å kunne bygge kulverter som krysser gatene, må disse rørføringene legges om. Vi vet ikke hvilke konsekvenser en slik omlegging vil ha for kulturminner i grunnen. Vi kan ikke ta stilling til kulvertene før dette er utredet.

Det er vesentlig at tegningsgrunnlaget gir en realistisk fremstilling av hvilke områder som blir berørt. En kulvert under Bispegata vil ikke kunne krysse gata slik det er tegnet. På angitt sted er Trøndelag fylkeskommune i ferd med å sette opp et nybygg for Katedralskolen. Dermed må en kulvert nødvendigvis måtte komme lenger mot øst. Dette vil i så fall medføre konflikt med den

etterreformatoriske kirkegården til Nidaros domkirke. Vi ønsker ikke at området nord for Besøkssenteret skal berøres av nye tiltak. Området har stor tidsdybde, og inneholder arkeologisk forskningsmateriale av svært høy verdi.

Konklusjon

Riksantikvaren mener at handlingsrommet over bakken kan oppsummeres slik:

- Et mellombygg mellom Trondheim kunstmuseum og Bispeboligen med maks gesimshøyde og søndre fasadelinje lik Trondheim kunstmuseum
- Et lavt tilbygg i bakgården til Munkegata 2-4-6 uten kjeller
- Et tilbygg til Nordenfjeldske kunstindustrimuseum mot sør
- Et tilbygg på parkeringsplassen øst for Rådhuset

Riksantikvaren mener at handlingsrommet under bakken kan oppsummeres slik:

- Arealet mellom Trondheim kunstmuseum og Bispeboligen
- Bispeboligens hage og området sør for denne, begrenset til gnr. 400/90
- Katedralskolegården
- Området mellom Nordenfjeldske kunstindustrimuseum og Rådhuset
- Parkeringsplassen øst for Rådhuset

Vi ber om at vårt innspill følger den politiske saken.

Vennlig hilsen

Linda Veiby
avdelingsdirektør

Sissel Ramstad Skoglund
seniorrådgiver

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Kopi til: Berit Kirksæther/ Helge Dønnum (NO) / Morten Sletbak Haave/ Mette Bye,
Trondheim kommune, Postboks 2300 Torgarden, 7004 TRONDHEIM/ Heike Schmidtko,
Trøndelag fylkeskommune, Fylkets hus, Postboks 2560, 7735 STEINKJER